

S n e g: je plod simbolizma z romantičnim nastrojenjem. Igra ni bila preživela vseskozi in liki se niso prekrasili z igralci, ostali so si tuji. Grom je preveč vnanji, Kraljeva pa je že izrazito pokazala, da je njeno polje drugod in Starčeva se ne izživi. — Pač pa je »Naš gospod župnik« pokazal močan utrip življenjske sile našega odra. Delo se sicer odeva v neko solidno misel, gre pa vendar samo za osebo župnika, s tem pa se stvar odreka trajni veljavi. V francoskem izvirniku je ta abbé Pellegrin bivši frontnik, ki oznanja božji nauk z besedjem vojašnic; mi takih primerov nimamo. Zato je Daneš-Gradiš brez naslona ustvaril samobitno tvorbo, rahlo odeto v humor, etično visoko. Tu je pogodila E. Starčeva značaj bivše plesalke v drugem delu, ko izbruhne iz dolgočasnega zakona Cousinetove v histeričnem pojavu nje prava narava: spočetka pa je bila preveč narejena. Stilno dognani so: V. Skrbinšek, E. Kraljeva, E. Kovič.

Značilna za zimsko sezono je dvajsetletnica umetniškega delovanja J. Daneša-Gradiša (v pravkar označeni igri), ki je preko odrov v Ljubljani, Trstu in Osijeku našel tudi v Mariboru hvaležno občinstvo. Izhajajoč iz starejšega rodu (začel je pri srbskih potujočih skupinah), je ohranil njega gojenje, lepe oblike in vnanjosti, a to iz svojega temperamenta oživi in dvigne v svoj izrazni, zlasti humorni način. Zabeležiti je vlogo Hlestakova, Švejka, Floreta Brige in župnika Pellegrina. Uspeh proslave je bil časten za Daneša, razveseljiv pa za stopnjo našega zanimanja za duhovne vrednote, kljub silno razgibani, materialistični krizi.

M. Š n u d e r l.

»Duhovna rast mariborskega gledališča v slovensko kulturo«. (Ljubljanski Zvon 1930., str. 65.). Res je potrebno, da ob desetletnici kritično premotrimo narodno-kulturno nalogo in uspehe mariborskega gledališča, ne da bi nas pri tej presoji kakorkoli motile njegove gospodarske in druge težave.*

Glavno, kar nam je moralo nuditi naše gledališče, je bila naša beseda. Resnično, veselili smo se je kakor otroci: ni nam bilo mar mraza v gledališču, sedeli smo v zimskih suknjah ves večer, samo da smo poslušali slovensko besedo; pokolenja so si jo želela, diletantske predstave agilnega Dramatičnega društva niso mogle utešiti tega hrepenenja. Slovenska beseda je morala pokazati in dokazati tujerodcem in v veliki meri tudi nam samim, da je zrela za najvišjo kulturo, da je jasna dovolj za najfinejša razglabljanja najrahljših utripov človeškega srca.

Slovensko besedo bi bilo moralo mariborsko gledališče negovati prav posebno; vsaj tekom časa bi bilo moralo napredovati, popravljati in brusiti. Tega mariborsko gledališče ni storilo. Živelo je nekako tjavendan, kakor da bi se te svoje naloge ne zavedalo: mešala so se narečja vsevprek, kultivirale najgršle slovniške napake... Prijateljska opozorila niso ničesar izpremenila... Prišlo je celo tako daleč, da so našo besedo smešili v burkah in operetah s pokvarjenimi, ponemčenimi izrazi, z mešanjem slovenščine in nemščine, z nemogočim tujerodnim zavijanjem in pačenjem, kakor se je to godilo z našim in češkim jezikom na nemških odrih.

Druga važna naloga slovenskega gledališča v Mariboru je bila v tem, da bi nam pokazalo vsa slovenska odrska dela. H. Nučič se je te naloge lotil ter pričel z Linhartovim Matičkom in Miciko, navezal na tradicije diletantskih odrov z Govekarjevim Desetim bratom in Finžgarjevim Divjim lovcom, Verigo in

* Skromna priložnostna knjižica »Deset let mariborskega gledališča« je imela propagandno-statističen namen, radi tega za kritično presajo v njej ni bilo mesta, kakor to zahteva Zvonov poročevalec.

Razvalinami življenja, prišel preko Novačanove Veleje, Lahovega Pepeluha in Noči na Hmeljniku k Funtkovi Tekmi, Kraigherjevi Školjki in Cankarju (Kralj na Betajnovi, Hlapci, Pohujšanje). Tudi takrat nova dela, kakor Majcnova Kasija, Remčeva Učiteljica Pavla in Jelenčevo Kosovo, so prišla takoj na oder. Priznati je treba, da je ta popolnost kazala na sistem, a je slovenskemu repertoarju naslednjih sezon skoraj škodovala. V tretji sezoni so prišla na vrsto še ostala Cankarjeva dela (Hlapec Jernej, Jakob Ruda, Za narodov blagor), od takrat pa zgolj ponavljanja in izvirne novitete: Majcen: Dediči velikega časa, Remec: Kirka, Užitkarji, Magda in Zakleti grad, Milčinski: Mogočni prstan, Cerkenik: V vrtincu in Greh, Bevk: Kajn, Golar: Vdova Rošinka, Golja: Petrčkove poslednje sanje, Župančič: Veronika Deseniška in Leskovec: Dva bregova. Poudariti je treba, da so bila slovenska dela, zlasti Cankarjeva, Župančičeva in Leskovčevo viški mariborskega odra, podana, kakor morajo biti podana slovenska dela na slovenskem odru, z vso vnemo in ljubeznijo. Premalo pozornosti se je nekako načelno posvečalo le ljudskim in posebno še otroškim predstavam.

Mnogo premalo pa je bilo na repertoarju srbskohrvaških del, čeravno je tudi tukaj Nučič položil temelje: naravnost zadivili sta Maribor Ogrizovičeva Hasanaginica in Vojnovičeva Majka Jugovičev; poleg njiju smo videli takrat še Vojnovičev Ekvincijo, Nušičevo Protekcijo in Petrovičev Mrak; v poznejših letih pa samo Petrovičeva Gozd in Čvor, Nušičeve Svet, Navaden človek, Narodni poslanec, Sumljiva oseba, Tučičevo Golgoto, v zadnjih dveh sezonah pa Predičevega Polkovnika Jelića in Krleže V agoniji; posebno zadnje delo je bilo tako presajeno v slovenščino, da je izgubilo ves zagrebški kolorit in s tem vso svojo silo...

Mariborsko gledališče pa je moralo odpreti okno in prikazati tudi svetovna dramatska dela. Izbira je težavna in včasih delikatna, zgoditi pa se ne sme brez sistema, zgolj slučajno. In v tem oziru se je silno grešilo: otvorila se je sezona, napovedal se je sicer «repertoarni načrt, iz katerega se bodo črpala dela», pa ni bilo niti prevodov, niti prepisov, navadno niti igralcev. Medtem ko je drugod repertoarni načrt vsestransko preštudiran in tvori temelj za eno ali celo več sezon ter se angažirajo moči naravnost v skladu z njim, se je zgodilo v Mariboru ponovno, da je prišlo na vrsto, kar je slučajno in ravno kar preblekel v slovenske besede režiser ali igralec. (Sistema se je držal pri sestavljanju repertoarja menda edini V. Bratina, čeravno njegova zamisel ni vedno obveljala.) Prav radi te nesistematčnosti je bila drama v nekaterih sezonah posebno revna, najbolj pač v sezoni 1924/25.

Toliko glede repertoarja. Glede igralskega podajanja pa opazamo v tej desetletni dobi nekako valovanje, za sezonami vzpona pridejo sezone občutnega nazadovanja, bodisi radi pomanjkanja umetniških moči ali pa radi omalovaževanja dramskih predstav. Občinstvo se je ob mariborskem odru šolalo in raslo v svojih zahtevah, kar so najbolj dokazale predstave del, zbranih že iz prvih sezon: kakor Hasanaginica, Morala gospe Dulske... Vsekakor pa se je tekom let prečistil igralski naraščaj. Kakor žalujemo za odhodom nekaterih prominentnih, tako odobravamo, da so zapustili mariborski oder nekateri člani, ki so se zatekli k njemu brez sposobnosti in večinoma celo brez ambicije. Podčrtati pa je treba pomen mariborskega odra za slovensko gledališko kulturo posebno v tem oziru, da je pridobil in vzgojil lepo vrsto dobrega igralskega naraščaja. Intendant ljubljanskega gledališča, pesnik Župančič, je izrekel, da je mariborsko gledališče že lahko ponosno na svoje bivše igralce-umetnike, ako bi ne imelo še drugih zaslug.

Mariborsko gledališče pa je dalo domačim pisateljem tudi pobudo k dramatičnim poskusom. Nekateri so doživeli svoj krst deloma celo na mariborskem odru: Majcen, Remec, Leskovec ... drugi pa počivajo v miznicah mariborskih literatov in dozorevajo.

Mariborsko gledališče je še povečalo svoj pomen s tem, ko je razširilo svoje področje tudi na Celje in Ptuj, kjer vrši na gledaliških deskah kulturno misijo.

Ko merimo na slovensko kulturo s stališča mariborskega odra, ne smemo pozabiti njegovih glasbenih zaslug. Imeni Parma in Mitrović bosta pomenili še za dolgo dobo najvišjo stopnjo glasbene kulture v Mariboru. (Prim. o tem Družovičev spis «Deset let slovenske glasbe v Mariboru», Časopis Zgod. društva 1928, str. 235–242.)

V neizmerno težavnih razmerah in gospodarskih neprilikah je mariborsko gledališče vendarle «raslo v slovensko kulturo», čeravno si ni bilo vsekdar točno na jasnem glede svojih narodno-kulturnih nalog in je bilo včasih prisiljeno h grobim koncesijam (gostovanja nemških burk), ker ni našlo v slovenskih krogih dovolj materijelne in moralne podpore. To pa je poglavje zase, ki govori o Mariboru v gospodarskem propadanju in o njegovem kulturnem mrtviču.

P. Strmšek.

KRONIKA

Slovstvene nagrade v Italiji. — Navada slovstvenih nagrad je v Italiji precej nova, a se bolj in bolj udomačuje. «Il Consiglio dei Dieci» (Svet deseterice, t. j. deseterice najbolj znanih današnjih pisateljev) je podelil svojo nagrado knjigi «Tutta Frusaglia», ki jo je napisal Fabio Tombari. Frusaglia je tipična pokrajina v Romagni ob Adriji, kjer se vrši vseh 55 novel, sestavljenih z nenavadno slovstveno veščino in silo. «I Convivanti di Bagutta» v Milanu so priznali svojo nagrado Vincenzu Cardarelliju za knjigo «Il Sole a picco». V njej opisuje Cardarelli svojo Etrurijo zelo samosvoje, živahno in krepko. Rimska «Italia Letteraria» je koncem januarja nagradila roman «Mozzo», ki ga je spisal Pietro Gadda. Dejanje se vrši v Liguriji. V središču stoji deček, ki ga morje kliče na ladjo, dokler ga ne zvabi. Ozadje tvorijo pestri ribiški in trgatveni prizori z očarljivo pokrajino. Kakor se vidi, zmagujejo v slovstvenih tekmah dela, ki umetniško oblikujejo vonj domače grude, njeno moč in njeno zdravje.

A. Budal.

Mahnich je mahnil iz Mantove. — Mantovski profesor Bartolomeo Calvi je nedavno objavil razpravo o Gregorčiču kot izvleček iz šolskega izvestja tehničnega zavoda (realke) v Mantovi za šolsko leto 1928/1929 z naslovom «La sventura di Iefte in Giuseppe Parini e nello Sloveno Simone Gregorčič» (Tipografia della Casa Editrice «Mussolinia», Mantova, strani 28). Poroča kratko — ne zmerom točno — o Gregorčičevem življenju, ki ga vzporeja s Parinijevim: oba da sta bila prisiljena duhovnika, obeh domišljija je rada pesniško obletala ljubezenske snovi, obema se je marsikaj očitalo glede pohujšljivosti nekaterih pesmi. Precej po Mahničovo presoja Calvi pesmi «Njega ni», «Izgubljeni cvet», «Slovo», «Svarilo», «Na semnji», «Le plakaj», «Tri lipe», «Nevesti», «Romarica», «Moje gosli» in «Pastir». Sorodnost med Parinijem in Gregorčičem vidi tudi v tem, da se obema toži po preprostem življenju na kmetih. O Gregorčičevem črnogledju, ki se mu zdi hujše kot Leopardijevo, misli drugod posebej razpravljati. Natančnejše primerja, kako sta oba pesnika uporabila Jeftejevo zgodbo iz svetega pisma. Čudi se, da je mehki, čuvstveni Gregorčič zajel dogodek precej pripovedno in osredotočil svojo pesnitev ob Jefteju samem, ne ob njegovi